

PERANAKAN KULTUR OG PERANAKAN / CHINESE STRAITS (BABA-NYONYA) PORCELAIN

Peranakan samfunnet

En unik kinesisk subkultur som utfoldet seg i den tidligere engelske kolonien på Malakka halvøya i Malacca, Penang og Singapore. Det utviklet seg en kultur med en distinkt arkitektur, påkledning, kulinarisk retning – og ikke minst materielt.

Begrepet peranakan (avledet av ordet anak = sønn / datter) beskriver de som er lokalt født «straits-born» eller de som av blandet kinesisk / lokal opprinnelse i dette området. Begrepet beskriver de som gjennom generasjoner hadde tilpasset seg lokal Singapore Straits kultur etter å ha utvandret fra Kina. Peranakan befolkningen distanserte seg statusmessig fra mer nyankommede kinesisk «lykkejegere» i siste halvdel av 1800-tallet. Disse kineserne så imidlertid på Peranakan befolkningen som «ukinesiske».

Peranakan befolkningen ble også omtalt «Straits Chinese» eller Baba / Nyonya. Baba (mannlig) er avledet fra hindu ordet babu, som betyr funksjonær / kontorist, siden de ofte jobbet som funksjonærer i den britiske kolonitjenesten. Det kvinnelige motstykket va nyonya, og det begrepet inkluderte også Peranakan kvinner på Sumatra og Java.

Opprinnelig var det ekteskap med kinesiske handelsfolk fra Sør-Kina (Fujian og Guangzhou) og lokale kvinner. Noen historikere mener at de opprinnelige «Nyonyas» var Batak kvinner fra Sumatra. Disse kvinnene arbeidet ofte som slaver og fikk sin frihet gjennom ekteskap med kinesiske handelsmenn. Peranakan befolkningen med kinesisk opprinnelse utviklet en unik urban kultur som tok opp i seg lokale skikker, ikke

minst når det gjelder påkledning og mat, de beholdt konfutsiansk religiøs praksis, mens språket var en dialekt avledet av malaysisk og Hokkaido kinesisk.

Hjemmene til velstående Peranakan kinesere tok opp i seg europeiske klassiske former og kombinerte disse med tradisjonelle kinesiske planløsninger og dekorasjoner, gjerne i to etasjers shop houses. Peranakan befolkningen rolle som mellommenn mellom engelske koloniherrer (mange snakket engelsk flytende) og lokale gav mange en betydelig rikdom. I større herskapshus ble det innredet med utskåret teak og rosentre, tunge boemiske speil, fliser fra Italia, krystallkroner, venetiansk glass, engelsk sølv – og selvsagt porselen fra Kina! Mens guttene ble sendt til England for å studere måtte døtrene følge i mødrenes fotspor hjemme.

Når det gjaldt familiebegivenheter ble det ikke spart på noe. Bryllupene kunne være tolv dagers ritualer. Om Peranakan befolkningen i hverdagens mer lokale klesdrakt var tilpasset det varme og fuktige klimaet, ble det bestilt tunge og pompøse drakter i Ching stil. Peranakan befolkningen tok vare på disse tradisjonene etter Sun-Yat-sens revolusjon i 1911.

Nyonya kebaya og sarong i Peranakan miljø.

Nyonyaene elsket farger. Sterke farger og klare motiver i sterk konkurranse med hverandre ble benyttet – de overfylte dekorasjonene ville antagelig ikke falt i smak hos hverken kinesiske lærde eller hos den europeiske elite. Sansen for farger begrenset seg ikke til porselen, det gjaldt like mye klær (kebaya bluser batikk saronger), smykker, broderier, sko, belter, osv.

Peranakan bryllup.

Peranakan porselen

Det første porselenet som man kan identifisere som Peranakan porselen ble laget under keiser Daoguang (1821-1850). Men det var først under keiser Tongzgi (1862-1874) det man kjenner som Nyonya vare ble produsert. Det beste og mest representative ble produsert under keiser Guangzu (1875-1908). Produksjonen fortsatte i beskjedent omfang frem 1920-tallet.

Peranakan porselen er over glasur polykromt porselen dekorert med kinesiske lykkesymboler. Porselenet skal ha gått gjennom to brenninger. Først malt med monokrom glasur før brenning på høy temperatur, så malt med fargerike motiver og nok en brenning på lavere temperatur.

Tykke lag med emaljefarger ble brukt og dekoren var av familie rose type. Knapt noe porselen er mer preget av *horror vacui* (frykt for det tomme rom) enn Nyonya vare. Det ble produsert og dekorert i Jiangxi provinsen, antagelig i Jingdezhen.

Nyonyanes kjøkkenskap var godt fylt opp med blåhvitt porselen for daglig bruk, dog med dekorer som var spesielt populære for Straits områdene.

Fra Baba og Nyonya Heritage Museum i Malacca: Blåhvit bolle med Batavia brun ytterside. Blåhvite gjenstander med dekor med erteblomster og stiliserte bladranker var populært til hverdags i Peranakan befolkningen.

Men for de store anledninger – bryllup, fødselsdager, jubileum og kinesisk nyttår - og til religiøse formål - var det Nyonya vare som gjaldt. Kvantum og kvalitet reflekterte familienes økonomiske status.

Varianter av Nyonya vare

Hele middagsserviser ble produsert – naturlig nok tilpasset Peranakan kjøkkenet. Standard var serviser med sett av 144 deler, og så ble de store servisene bygget opp fra dette. Et middagsservise kunne bestå av flere hundre opp til flere tusen deler. Typisk var boller, skjeer av risskje type, tallerkener i forskjellige størrelser, tekopper, tekanner, bokser, osv. Også kamcheng krukker med lokk og store vaser ble laget med Nyonya dekor. På undersiden av gjenstandene kunne det både være keisermerker, verkstedsmerke eller merker som uttrykte gode ønsker.

Peranakan serviser. Til venstre middagservise med hvit bunn, Til høyre servise til suppe og teservise.

Motiver

Føniks

Føniksen er en mytologisk fantasifugl som består av flere typer fugler, hodet til en gyllen fasan, kroppen til en mandarin and, beina til en trane, en svales vinger, papegøyens nebb, og halen til en fasan. Føniksen står for den ytterste skjønnhet, og assosieres med det kvinnelige – yin. Føniksen representerer keiserinnen slik dragen representerer keiseren. Føniksen er et av de viktigste motivene på Nyonya vare.

Trane

Skjære

Svale

Mandarin ender

Flaggermus

Ønske om lykke. Fem flaggermus = fem velsignelser: God helse, rikdom, langt live, dydighet og fredfull død

Peon

Kongen av blomstene (trepeonen). Blomsten symboliserer våren, kjærlighet, hengivenhet, troskap og feminin skjønnhet. Dermed også bruden. Dertil symboliserer blomsten lykke.

Krysanteneum

Forbindes med høsten

Fersken

Peon og føniks

På flertallet Nyonya gjenstander opptrer føniks og peon sammen.

Mønster på border

Bord med de åtte buddhistiske symboler

Lovens hjul (brennende hjul) – symboliserer Buddhas lære

Konkylie – symboliserer Buddhas stemme som preker Buddhas lære

Paraply – symbol på hederlighet som skjermer mot «the heat of desire»

Baldakin – symbol på triumf over andre religioner

Lotus blomst – symboliserer renhet og løfte om nirvana

Vase / krukke med lokk – Symboliserer «treasury of all desires» (skattekammer av alle begjær) / himmeleleksir

Et par fisker – ekteskapelig lykke og utholdenhet

Endeløs knute – Avledet fra swastika, symboliserer evigheten

Et av symbolene er noen ganger erstattet av «den brennende perlen»

Fargene på Nyonya ware

Rosa – pink

Grønn

Gul

Blå

Hvit

Brun

Korall rød

Forgylling (av kanter)

Kilder:

Kee Ming-Yuet, *Peranakan Chinese Porcelain, Vibrant Festive Ware of the Straits Chinese*, 2009
Ho Wing Meng, *Straits Chinese Porcelain, a Collector's Guide*, 2008

Oslo, 1. november 2016

Tore Hagen